

ÚJABB ADATOK A VÁSÁROSDOMBÓI REGÖLÉS SZOKÁSÁHOZ¹

KOVÁCS JÁNOS

A regölés egyes dunántúli és erdélyi (székely) falvak többnyire karácsonyhoz fűződő szokása, amelynek gyökerei a XI. századba nyúlnak vissza. A regösök az anyagi javak bőségét kívánták a gazdáknak, élettársat regöltek a háznál található fiataloknak.²

Vásárosdombónak (Baranya m.) is egyik legkedveltebb népszokása a regölés volt. Az 1950-es évekig egyetlen esztendőben sem maradhatott el. Századunk első évtizedeiben még egyetlen regölő csoport járt a faluban. Később, amikor a község két része jobban elkülönült, mindegyiknek külön regősei voltak, akik nem mentek át regölni a falu másik részébe. A századfordulón élő öregek még emlékeznek arra, hogy régen,³ feltehetően a XIX. század 50—60-as éveiben, házasemberek regöltek. Századunkban kizárólag a legények ápták e szokást.

Jellegzetes ruházatuk nem volt. Arról még tudnak, hogy bizonyos esetekben kifordított bundát öltöttek, azonban ez századunkban már ritkaságnak számított. A vásárosdombói regösök két elmaradhatatlan kelléket őriztek meg, a csengőt és a láncos botot. A csengőt a csoport vezetője tartotta kezében, de a csoport minden tagjánál kellett lenni láncos botnak. Az ének minden üteménél ezzel dobbantottak a földre.

A regölést „régen” karácsony éjfélnél,⁴ századunkban karácsony első napján este végezték. Miután a tíz-húsz legényből álló csoport begyakorolta az éneket, elindult házról házra regölni. A házaknál engedélyt nem kértek. A csengő megszólalása után a csoport vezetője rövid bevezetőt mondott, majd az ajtó előtt énekelni kezdtek. Az ének végén a gazda dohányt és pénzt adott a regösöknek, és borral kínálta meg őket. A regölés végeztével nagy áldomást csaptak.

Századunkban a regösök kétfajta éneket ismertek. Mindkettő hagyományos elemeket őrzött meg, de a motívumok eltérőek. Az egyiket a gazdák udvarán,

¹ Részlet a vásárosdombói szokásmonográfiából. Kézirata a József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszékén található.

² VISKI K.: Drámai hagyományok. A Magyarország Néprajza, III. k. Regölés: 357—361. I. különösen 358—359. A korábbi hazai és külföldi összefüggés-keresés igényével a szokást részletesen tárgyalja SEBESTYÉN GY.: Regös-énekek és A regösök c. kétkötetes monográfiájában. Magyar Népköltési Gyűjtemény IV—V. Budapest, 1902. Újabbban A Magyar Népzene Tára II. (Szerk.: BARTÓK B.—KODÁLY Z.) Budapest, 1953. Jeles napok c. fejezete közölte az ismert regösének-szövegeket: 807—987.

³ L. SEBESTYÉN GY.: i. m. IV. k. 302.

⁴ Uo.: 302.

a másikat az urak (jegyző, orvos, tanító, pap stb.) házánál adták elő. A pógároknál (földműves gazda) ezt a szöveget énekelték:

Në bujj, gazda, në bujj!
 Mink is vagyunk, mink is
 Szent István szolgái.
 Szálljon erre házra
 Szentlélek áldása!
 Seregével, sokával
 Szárnyas angyalával.
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Adjon az Úristen ennek a gazdának
 Négy szép ökröt, egy kis béröst,
 Annak a bérösnek aranyostort a kezébe,
 Aranyekét a földjébe!
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Adjon az Úristen ennek a gazdának⁵
 Száz koszos malacot, száz koszos malacot!
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Adjon az Úristen a gazdasszonynak
 Száz kepe csibölét, száz kepe zsibóját!
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Itt is vagyon egy legény, kinek (Jóska) a neve,
 Amott is van egy léány, kinek (Julis) a neve.
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Isten még së mentse, kebelibe ejtse,
 Belesodródjék, belepödördjék,
 Mint a róka farka!
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!⁶

Az uraknál a következő szöveg hangzott el:

Emide lë közelédik egy szép pázsit,
 Abba nevelődik csodafejú szarvas,
 Csodafejú szarvasnak ezër ága-boga,
 Ezër ága-bogának ezër misegyërtya.
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!
 Adjon az Úristen jó egészséget,
 Szép feleséget,⁷ csöndes békességet!
 Haj regő rajta! Haj regő rajta!

A szarvas-motívumot énekelték a 'pógároknál' is, de századunkban ez már nem volt általános. Az 'uraknál' viszont sohasem maradhatott el.

⁵ Az 1963-ban előadott szövegből ez és a következő öt sor hiányzik.

⁶ Hasonló szövegek Vásárosdombórról a korábbi évtizedekből: SEBESTYÉN, i. m. IV. k. 302—304. — BERZE NAGY J.: Baranyai magyar néphagyományok, I. k. Pécs, 1940. 63—65. A Magyar Népzene Tára II. k. 981—986. Három ízben, összesen 7 regősének-szöveget publikáltak.

⁷ Ha nőtlen, akkor mondják: Szép feleséget...

A XX. században feljegyzett szövegek⁸ lehetőséget adnak az összehasonlításra. A regös ének szövegében nem sok változás történt. A csodaszarvas motívumát tartalmazó versszak szinte változatlanul megmaradt. A gazdáknál elmondott bőségvarázslás erősen megrövidült és egyes versszakai összefonódva új strófákat alkottak. Az összeregölés alkotja az ének legkonzervatívabb részét, hiszen semmit sem változott.

A szokás kihalóban van. 1963-ban (egy évtizedes megszakítás után) ismét jártak a házaknál regösök. Ez azonban csak egyszere alkalom volt, s a kezdeményezés nem talált folytatásra.⁹

BEITRÄGE ZUM VOLKSGEBRAUCH DES „REGÖLÉS” IN VÁSÁROSDOMBÓ

(Transdanubia, Kom. Baranya)

Von

J. KOVÁCS

Das „regölés” ist ein alter winterlicher jahrbeginnender Volksgebrauch in einigen Dörfern Transdanubien. Junge Männer verrichteten es in grösseren Scharen am 25. Dezember in Vásárosdombó. Der gesungene Text wurde im Laufe der letzteren 65 Jahre stark verkürzt, der Text des Liebeszaubere und des Hirschmotivs blieb aber unverändert. Das „regölés” ist um die Mitte des 20. Jahrhunderts in Vásárosdombó im Sterben.

⁸ L. a 6. sz. jegyzetben felsorolt forrásokat.

⁹ Jelen feljegyzésünk 1964—65-ben történt emlékezet után. Adatközlők: Rostás János 65 é. fm., Szabó László 62 é. útör, Szabó Béla 33 é. fm. és Kovács József 17 é. tanuló.